

भाग—ख

3. भारत में उद्योग की संरचना का विस्तृत विश्लेषण दीजिए।
उदारीकरण के बाद से भारतीय उद्योग की संरचना को
सरकारी नीति ने कैसे प्रभावित किया है ? 20
4. भारतीय अर्थव्यवस्था के विकास में लघु एवं कुटीर उद्योग
की भूमिका की चर्चा कीजिए। 20

भाग—ग

5. व्यापार के संघटन से आप क्या समझते हैं ? 1991 के बाद
से भारत में इसमें हुए परिवर्तनों की चर्चा कीजिए। 20
6. भारत में विदेशी व्यापार को बढ़ावा देने में सरकार की
भूमिका की चर्चा कीजिए। 20

भाग—घ

7. भारत में बेरोजगारी के कारणों की चर्चा कीजिए। इसे कैसे
दूर किया जा सकता है ? 20
8. भारत की पंचवर्षीय योजनाओं की उपलब्धियों को विस्तारित
कीजिए। योजना आयोग ने इसे नीति आयोग में क्यों बदल
दिया ? 20

Exam. Code : 103203

Subject Code : 1097

B.A./B.Sc. 3rd Semester (Batch 2020-23)

ECONOMICS

(Indian Economy)

Time Allowed—3 Hours]

[Maximum Marks—100

Note :— Attempt **FIVE** questions in all, selecting at least **ONE** question from each section. The **fifth** question may be attempted from any section. All questions carry equal marks.

SECTION—A

1. Discuss the importance of agriculture in Indian
Economy. 20
2. What do you mean by sustainable development ? How
it can be achieved ? 20

SECTION—B

3. Give a detailed analysis of structure of industry in
India. How the government policy has affected the
structure of Indian industry since liberalization ? 20
4. Discuss the role of the small and cottage industry in
the development of the Indian Economy. 20

SECTION—C

5. What do you mean by composition of trade ? Discuss the changes in it in India since 1991. 20
6. Discuss the role of the government in promotion of foreign trade in India. 20

SECTION—D

7. Discuss the causes of unemployment in India. How it can be removed ? 20
8. Elaborate the achievements of the Five Year Plans of India. Why the Planning Commission changed it to the Niti Ayog ? 20

(Punjabi Version)

ਨੋਟ :— ਹਰੇਕ ਭਾਗ ਵਿੱਚੋਂ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਕੁੱਲ ਪੰਜ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੋ। ਪੰਜਵਾਂ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਿਸੇ ਵੀ ਭਾਗ ਵਿੱਚੋਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਅੰਕ ਬਰਾਬਰ ਹਨ।

ਭਾਗ—ੳ

1. ਭਾਰਤੀ ਅਰਥਵਿਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਦੇ ਮਹੱਤਵ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਕਰੋ। 20
2. ਟਿਕਾਊ ਵਿਕਾਸ ਤੋਂ ਤੁਹਾਡਾ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ ? ਇਹ ਕਿਵੇਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ? 20

ਭਾਗ—ਅ

3. ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਉਦਯੋਗ ਦੀ ਬਣਤਰ ਦਾ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਦਿਓ। ਉਦਾਰੀਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਭਾਰਤੀ ਉਦਯੋਗ ਦੇ ਢਾਂਚੇ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰੀ ਨੀਤੀ ਨੇ ਕਿਵੇਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ ? 20

4. ਭਾਰਤੀ ਆਰਥਿਕਤਾ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਵਿੱਚ ਲਘੂ ਅਤੇ ਕੁਟੀਰ ਉਦਯੋਗ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਕਰੋ। 20

ਭਾਗ—ੲ

5. ਵਪਾਰ ਦੀ ਰਚਨਾ ਤੋਂ ਤੁਹਾਡਾ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ ? 1991 ਦੇ ਬਾਅਦ ਤੋਂ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਇਸ ਵਿੱਚ ਆਏ ਬਦਲਾਅ ਦੀ ਚਰਚਾ ਕਰੋ। 20
6. ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਵਪਾਰ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਕਰੋ। 20

ਭਾਗ—ਸ

7. ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ ਦੇ ਕਾਰਨਾਂ ਦੀ ਚਰਚਾ ਕਰੋ। ਇਸ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਹਟਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ? 20
8. ਭਾਰਤ ਦੀਆਂ ਪੰਜ ਸਾਲਾ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਨੂੰ ਵਿਸਤਰਿਤ ਕਰੋ। ਯੋਜਨਾ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਨੀਤੀ ਆਯੋਗ ਵਿੱਚ ਕਿਉਂ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ ? 20

(Hindi Version)

ਨੋਟ :— ਪ੍ਰत्येक भाग में से कम से कम एक प्रश्न का चयन करते हुए, कुल पाँच प्रश्न करें। पांचवा प्रश्न किसी भी भाग में से किया जा सकता है। सभी प्रश्नों के समान अंक हैं।

भाग—क

1. भारतीय अर्थव्यवस्था में कृषि के महत्व की चर्चा कीजिए। 20
2. सतत विकास से आप क्या समझते हैं ? इसे कैसे हासिल किया जा सकता है ? 20